

MÄRKLIGA FORNLÄMNINGAR

Inventering och dokumentation i Baulan 2010-06-17 och 18.

Baulan (Storlövdalen) är ett gammalt vår- och höstvist för samerna i nuvarande Tåssåsens sameby. Vistet ligger i väglöst land i fjällbjörkskogen ca 800 m ö h i en dalgång mellan Finnsjöfjellet i öster och Anaris- och Lunndörrsfjällen i väster. I dalgången rinner en å, Baulanjohke, och det finns flera tjärnar och småsjöar i närheten. Både tjärnarna och ån är fiskrika och har varit viktiga för försörjningen medan man bodde i vistet – när vi inventerade hittade vi till exempel en metkrok och en utterbräda. Baulan ligger mycket strategiskt för tamrenskötsel med bra bete, god tillgång till ved och virke för att bygga kåtor och palissadgården, lä för vinden, bra utsikt och flera fina kallkällor.

Vi vet inte alls hur länge samerna har varit i Baulan. Vid ett förhör som lappfogden höll med Ovikens lappby 1898 uppgav samerna att de flyttade med renarna från Baulan till sommarvistet i Bartjan och på sensommaren till Glen, även då via Baulan där man stannade en månad. Ett fotografi av Nils Thomasson från 1899 (Minnesbanken, Jamtli i Östersund) visar ett stort rengärde omgärdat av en så kallad palissadhage; ett renhägn uppbyggt av björkstammar och ris. I dagens renskötselarbete har vistet inte längre någon användning och renvaktarstugan från 1940-talet nyttjas nu mest av småviltjägare.

I Baulan är det fullt med spår efter äldre tiders renskötsel. Flera stora rengården och mindre renvallar, kåtatomber, förvaringsgropar, kallkällor, stigar, bengömmor och förmodade gravar visar på mångårig aktivitet.

Landskapet är präglat av långvarigt storskaligt renbete

Två boplatser avviker fullständigt från de övriga kåtaplatserna i vistet. Istället för att bygga traditionella torv- eller tältkåtor med bågstångs- eller klykstångskonstruktion så har man här använt här mer eller mindre flata stenar som byggnadsmaterial. I motsats till byggnader av organiskt material som långsamt försvinner in i naturen står stenruinerna kvar som ödsliga monument över svunna tider.

Arkeologhunden Tjirri poserar på en stengrund efter en kåta med kåavva (farstu). Stenarna är kallmurade och det finns inget organiskt material bevarat. I mitten ligger en eldstad omgiven av stenar. Hur såg byggnaden ut när den var i bruk – var det en träkonstruktion innanför stenarna, eller stod det en konstruktion av trä ovanpå muren? Trä, näver och torv? Grunden är låg, ca 0,8 meter, så det är osannolikt att det bara skulle ha legat någon sorts tak direkt ovanpå, då skulle man fått krypa där inne. Nära stengrunden finns en kalkkälla, hörnstenar till en förvaringsbod och en bengömma.

Den andra boplatsen har en mycket märklig placering, mitt i ett stort stenskravel och med en liten vattenlok endast några meter intill. Boplatsen innehåller flera anläggningar; här en nästan oval kallmurad grund, 6 x 4,5 meter, efter en kåta. I mitten finns en stor eldstad.

Endast en meter från kåtagrunden finns ytterligare en kallmurad liten grund, 2 x 2 m, 1 m hög och nästan rund. På muren ligger en del av en järngryta.

Strax bakom de två stengrunderna ligger den här stensamlingen, ungefär 3 x 3 m och 0,8 m hög. I stensamlingen finns instoppade och överstenade måltidsben lite överallt.

Förutom de två stengrunderna och jättebengömmen finns det flera mindre stensamlingar, små murningar och upplagda stenar vid boplatsen.

Olof T Johansson visar en stenröjd stig som passerar "stenboplatsen" och leder fram till en kallkälla.

På en omkrets om ungefär 50 meter runt "stenboplatsen" samt längs den stenröjda stigen finns åtskilliga bengömmor, vissa väldigt små med endast några ben och andra betydligt större.

De två boplatserna förbryllar oss. Den första mest på grund av byggnadsskicket som är så speciellt. Den andra, "stenboplatsen", väcker många frågor och stimulerar fantasin med alla sina stenkonstruktioner. Utifrån läget med stenskravlet och vattenloken är det svårt att tro att det var en barnfamilj som bodde här. Kanske en ensamstående renskötare? Men varför bygga just här när det finns så många fina platser i dalgången? Och varför alla dessa stenkonstruktioner? Den eller de som bodde här måste ha vistats här under mycket lång tid med tanke på mängden bengömmor. Den stora bengömman ligger alldeles intill grunden efter kåtan vilket är ovanligt, oftast brukar bengömmorna ligga en bit ifrån. Eller var det kanske så att kåtan inte alls var en bostad utan användes för rökning av kött, tillverkning av rensmö och ost (det finns en stor eldstad i mitten av den stora grunden och en trasig järngryta på en annan av grunderna) och annan matlagning? Den lilla stengrunden kan ha varit en källarliknande byggnad där matvarorna förvarades. Det kan också förklara närheten till vattenloken, även om vattnet inte är användbart till att dricka så kunde det vara bra att ha nära till diskvatten m m. Säkert skulle den eller de som använde platsen skratta åt oss om de kunde höra våra diskussioner och olika förslag till tolkningar.

Underligt nog finns det inga muntliga traditioner om stengrunderna i Baulan. Även om man brukar säga att mannaminnet endast sträcker sig tre generationer tillbaka så är det märkligt att inga berättelser om så ovanliga lämningar har överlevt till vår tid. Och ingen har vi att fråga.....

Vy över "stenboplatsen" i hällregn.

/Ewa Ljungdahl 2010-06-19